

МІЖНАРОДНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра педагогіки та психології

Меленчук Н.І., Поплавська Є.В.

ПСИХОЛОГІЧНЕ КОНСУЛЬТУВАННЯ У РІЗНИХ СФЕРАХ ЖИТТЄ ДІЯЛЬНОСТІ

Навчально-методичні рекомендації

(в допомогу до самостійної роботи для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня освітньо-професійної програми спеціальності 053 Психологія» денної та заочної форм навчання)

Одеса - 2024

Рекомендовано навчально-методичною радою Міжнародного гуманітарного університету протокол № 1 від 30 серпня 2024 р.

Рецензенти:

Саннікова О.П. – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри загальної та диференціальної психології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського».

Бикова С.В. – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри філософії, політології, психології та права Одеської державної академії будівництва та архітектури.

Меленчук Н.І., Поплавська Є.В. Психологічне консультування у різних сферах життєдіяльності: навчально-методичні рекомендації (в допомогу до самостійної роботи для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня освітньо-професійної програми спеціальності 053 Психологія» денної та заочної форм навчання) [Електронне видання]. Одеса: МГУ, 2024. 54 с.

Методичні рекомендації складено відповідно до листа Міністерства освіти і науки України від 09.07.2018 року № 1/9-434 «Щодо рекомендацій з навчально-методичного забезпечення» і містять пояснювальну записку, загальну інформацію про навчальну дисципліну, теми лекційного курсу, плани практичних занять, питання для самоперевірки, вимоги до виконання самостійної роботи, перелік індивідуальних науково-дослідних завдань, список літератури.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	4
Очікувані результати навчання	6
Тематичний зміст навчальної дисципліни	7
Зміст самостійної роботи з дисципліни «Психологічне консультування в різних сферах життєдіяльності»	12
Методичні вказівки до виконання самостійної здобувачам денної та заочної форми навчання.....	41
Тестові завдання.....	42
Питання до підсумкового контролю	46
Форми підсумкового контролю успішності здобувачів	49
Критерії оцінювання	50
Перелік рекомендованої літератури.....	52

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальна дисципліна «**Психологічне консультування в різних сферах життєдіяльності**» належить до обов'язкових дисциплін циклу професійної підготовки, вивчення якої передбачено за освітньо-професійною програмою підготовки фахівців освітнього ступеня – магістр за спеціальністю «Психологія».

Мета навчальної дисципліни – забезпечення професійної компетентності практичних психологів у сфері підготовки та кваліфікованого проведення психологічного консультування та індивідуальних психологічних консультацій.

Навчальна дисципліна спрямована на розв'язання таких завдань:

1. Знайомство з основними теоретичними уявленнями про консультування і оволодіння понятійним і термінологічним апаратом дисципліни;
2. Формування уявлень про клієнта консультації, адекватних науковим психологічним знанням;
3. Знайомство з професійними вимогами, що висуваються консультанту;
4. Вивчення основних методів, прийомів і технік консультування;
5. Вивчення форм і видів цілеспрямованого психологічного впливу в консультуванні;
6. Ознайомлення з методом і навичками ведення консультативної бесіди;
7. Розвиток і поглиблення навичок рефлексивного аналізу (в тому числі консультативної бесіди).

При підготовці до практичних занять студентам необхідно уважно опрацювати рекомендовану літературу, законспектувати основні думки, продумати й скласти план чи тези виступу. Студенту бажано навчитися самостійно будувати свою відповідь. Варто висвітлювати матеріал всебічно, виділивши при цьому найбільш яскраві факти, приклади, а також власні думки, що виникли в ході опрацювання літератури. На практичних заняттях слід передбачати заслуховування та обговорення підготовлених студентами доповідей, есе. Як правило, вони присвячуються найбільш важливим і складним проблемам, їхнє озвучення розраховане на 10-15 хв.

Методичні рекомендації завершуються переліком питань для іспиту з навчального курсу «Психологічне консультування в різних сферах життєдіяльності»

Навчальна дисципліна «Психологічне консультування в різних сферах життєдіяльності» розрахована на 150 годин. З них 94 год. – на самостійну роботу, 46 год. – аудиторну роботу (для здобувачів денної форми навчання) і 10 год. – на самостійну роботу, 20 год. – аудиторну роботу (для здобувачів заочної форми навчання). Вивчення здобувачами другого (магістерського) рівня вищої освіти навчальної дисципліни «Психологічне консультування в різних сферах життєдіяльності» завершується складанням екзамену.

**ОПАНОВУЮЧИ ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ЗДОБУВАЧ
ПОВИНЕН ДОТРИМУВАТИСЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ
ДОБРОЧЕСНОСТІ:**

- сумлінно, вчасно й самостійно (крім випадків, які передбачають групову роботу) виконувати навчальні завдання, завдання проміжного та підсумкового контролю;
- бути присутнім на всіх навчальних заняттях, окрім випадків, викликаних поважними причинами;
- ефективно використовувати час на навчальних заняттях для досягнення навчальних цілей, не марнуючи його на зайві речі;
- сумлінно виконувати завдання з самостійної роботи, користуватися інформацією з надійно перевірених джерел, опрацьовувати запропоновані та додаткові літературні джерела та Інтернет-ресурси.

ОЧІКУВАНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ, ЯКІ ПЛАНУЄТЬСЯ СФОРМУВАТИ ТА ДОСЯГНЕННЯ ПРОГРАМНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Під час вивчення навчальної дисципліни «Психологічне консультування в різних сферах життєдіяльності» здобувачі повинні:

Знати:

- теоретико-методологічні засади і понятійно-термінологічний апарат дисципліни;
- суть, види і специфічні риси психологічного консультування;
- етичні принципи, умови й чинники ефективного консультування;
- загальну структуру консультативного процесу;
- процедурні й психотехнічні аспекти психологічного консультування;
- методологічні інновації основних психотерапевтичних напрямів і шкіл;
- сучасні новітні тенденції розвитку психологічного консультування й психотерапії.

Уміти:

- структурувати процес консультування;
- проводити психологічне інтерв'ю;
- визначити локус скарги і сформулювати запит клієнта;
- аналізувати й ідентифікувати проблему клієнта;
- розробити стратегію вирішення проблеми клієнта;
- застосовувати психотехнічні методи і прийоми відповідно до завдань кожної стадії консультування;
- описати і проаналізувати консультативний випадок;
- застосовувати психометричні методи в практиці психологічного консультування;
- оцінити показники ефективності консультативної роботи;
- творчо підходити до вирішення навчальних консультативних ситуацій.

ТЕМАТИЧНИЙ ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Загальні уявлення про психологічне консультування.

Історичні передумови становлення психоконсультування. Місце консультування у системі психологічного знання. Основна мета, предмет та завдання психоконсультування. Визначення психологічного консультування. Принципи психологічного консультування. Види психологічного консультування та вимоги до їх проведення. Відмінності між поняттями психологічне консультування, психологічна корекція і психотерапія. Особливості психологічного впливу у консультуванні та психотерапії. Типи клієнтів та локус їх скарг у консультуванні та психотерапії. Заборона давати поради як один із принципів психологічного консультування. Сфери застосування психологічного консультування. Важливість етичної поведінки в психологічному консультуванні для забезпечення якості та безпеки клієнтів. Етичні питання, які можуть виникнути в роботі психолога. Етично обґрунтовані рішення у складних ситуаціях, які можуть виникати під час консультування. Вирішення важливих питань щодо етичних дилем.

Тема 2. Особистість консультанта.

Вимоги до консультанта. Найважливіші рольові функції консультанта. Особистісні якості, що стають основою програми з підготовки консультантів. Особистість консультанта як основний засіб стимулювання удосконалення особистості клієнта. Якості консультанта. Зв'язок родини консультанта із його захопленістю професійною діяльністю. Роль відповідальності клієнта у консультуванні. Позиції консультанта. Засоби впливу консультанта у процесі консультування. Етичні принципи консультанта. Кодексі практичного психолога. Професійна деформація особистості психолога. Фахова підготовка консультанта. Програма підготовки психологів-консультантів. Компетентність консультанта.

Тема 3. Консультативний контакт.

Консультативний контакт як частина основи процесу психологічного консультування. Вербальна комунікація. Організація мовлення в діалозі. Робота зі змістовними структурами мовлення клієнта. Наближення мовлення консультанта до мовлення клієнта. Характеристики висловлювань консультанта. Використання альтернатив, парадоксальних питань, уточнення, загострення, інтерпретацій, перефразування. Невербальна комунікація у ході консультування. Підлаштування поз, дихання, тону та гучності голосу. Контакт очей, вираз обличчя. Аналіз емоційних переживань та їх акцентування. Використання пауз. Роль емоційних компонентів психологічного клімату у консультативному контакті. Характеристика фізичних компонентів психологічного клімату. Їхній вплив на консультативний контакт. Структурування часу в психологічному

консультуванні. Вирішення проблеми розташування консультанта й клієнта в просторі (дистанція, манера сидіти й т. п.). Організація консультативної бесіди: простір та час. Перенесення і контрперенесення в консультуванні. Значення перенесення. Причини контрперенесення і його вплив на консультативний контакт. Позитивне контрперенесення. Загальне уявлення про супротив у психологічному консультуванні. Види супротиву. Вплив супротиву на ефективність психологічного консультування. Техніки виявлення супротиву. Підходи та техніки подолання супротиву.

Тема 4. Структурування процесу психологічного консультування.

Мета й завдання кожної фази психологічного консультування. Підготовка до консультування. Сутність методу бесіди. Загальна характеристика етапів бесіди. Знайомство як початок бесіди. Мета та завдання бесіди. Роль консультанта в бесіді. Формування запиту. Розпитування клієнта та його фази. Гіпотези консультанта. Психокорекційний вплив. Передумови для успішного проведення першої консультативної бесіди. Негативні моменти, що заважають успішному проведенню першої зустрічі. Найважливіше завдання консультанту для заохочення клієнта до розповіді про свої проблеми. Завершення бесіди (підсумки, перспективи подальшої взаємодії консультанта та клієнта, прощання з клієнтом). Критерії позитивного завершення першої консультативної бесіди.

Тема 5. Спеціальні проблеми психологічного консультування.

Приклади консультування клієнтів із спеціальними проблемами. Особливості консультування тривожних клієнтів. Погляди науковців на природу виникнення тривоги. Основні способи і засоби маскуванню тривоги. Особливості роботи психолога з тривожними клієнтами. Особливості консультування клієнтів з фобіями й страхом. Визначення страху, його відмінність від тривоги. Типологізація людських страхів. Особливості консультування вороже налаштованих та агресивних клієнтів. Причини появи агресивних реакцій у клієнтів. Рекомендації і застереження щодо роботи з такими клієнтами. Особливості консультування «невмотивованих клієнтів». Особливості консультативного контакту та завдання консультативної роботи з «невмотивованими» клієнтами. Особливості консультування клієнтів, які мають підвищені вимоги.

Тема 6. Особливості консультування депресивних клієнтів.

Визначення змісту поняття «депресія». Види депресії. Основні риси депресивної особистості. Психологічна допомога клієнтів з депресією. Причини зниженого настрою як емоційного стану особистості. Поняття реактивної депресії. Причини звернення до консультанта. Залежність від думки інших осіб як наслідок депресивного стану. Особливості консультування депресивних клієнтів:

основні проблеми, стратегія та тактика. Навіювання у процесі консультування депресивних клієнтів. Проблема пасивності депресивних клієнтів. Особливості консультування при суїцидальних намірах. Характеристика групи потенційних самогубців. Умови, що сприяють можливості самогубства. Правила консультування особистостей, що здійснюють наміри самогубства. Специфіка консультування осіб, які робили спробу самогубства. Поради спеціалістам, що працюють з потенційними самогубцями.

Тема 7. Консультування клієнтів із алкогольною та наркотичною залежністю.

Поняття алкогольної та наркотичної залежності. Психологічні причини алкоголізму: соціальні, біологічні, психологічні. Причини звернення людей, що зловживають алкоголем до консультанта. Стратегія та тактика роботи консультанта. Принципи роботи психолога з наркотично залежними клієнтами. Психотерапія алкоголіків (рух “Анонімних алкоголіків”). Типи звернення пов’язані з хімічною залежністю: звернення у нетверезому стані, звернення у стані абстиненції, звернення людини, що страждає залежністю від психоактивних речовин. Групи анонімних наркоманів. Звернення з приводу вживання хімічних речовин третіми людьми. Завдання психолога. Поняття созалежності. Робота консультанта з созалежними клієнтами. Особливості консультування клієнтів із алкогольною та наркотичною залежністю.

Тема 8. Особливості консультування клієнтів з вадами саморегуляції.

Консультування при переживанні провини. Феномен провини, її психічні форми і механізм дії на людину. Ознаки нормальної, невротичної й екзистенційної вини. Форми екзистенційної провини. Звільнення клієнта від почуття провини. Особливості консультування клієнтів, які плачуть. Причини появи емоційної реакції плачу в клієнтів. Практичні поради психологу консультанту щодо психотерапевтичної роботи з такими клієнтами. Особливості консультування істеричних особистостей. Особливості консультування обсесивних особистостей. Консультування шизоїдних особистостей. Особливості консультування при параноїдальних розладах. Характеристики асоціальних особистостей та особливості їх консультування.

Тема 9. Особливості консультування та психологічної реабілітації клієнтів у кризових станах

Характерні особливості кризи. Три стадії кризового процесу: стадія нормальної адаптації, стадія мобілізації, критична стадія. Допомога при кризі, три стадії роботи з кризою: збір інформації, формулювання та переформулювання проблеми, альтернативи та рішення. Забезпечення умов консультантом для консультації клієнтів у кризових станах. Небажане у консультативному

спілкуванні з клієнтом у кризовому стані. Життєстійкість як ресурс подолання життєвих труднощів. Зміст психологічної допомоги у випадку тяжкої невиліковної хвороби. Зміст психологічної допомоги у випадку переживання втрати близької людини. Опис процесу скорботи в консультуванні (модель Кублер-Росс). Типи патологічної скорботи. Завдання консультанта у випадку ситуації патологічної скорботи. Приклади роботи з кризовими станами.

Тема 10. Зміст та організація консультування з приводу подружніх проблем.

Актуальні проблеми консультування подружніх пар. Форми і методи психологічної консультативної роботи з подружніми парами. Проблема розподілу влади в подружніх стосунках. Труднощі пов'язані із зверненням подружжя в консультацію. Особливості консультування при роботі з подружньою парою. Особливості організації психологічної консультативної роботи з подружньою парою. Особливості організації роботи з одним із членів подружжя. Тривалість роботи з подружньою парою. Суть проблеми рівності в розподілі сімейних обов'язків. Особливості роботи з відмінностями в поглядах і настановах подружжя. Техніка конструктивних переговорів. Корекція ригідних уявлень і принципів.

Тема 11. Консультування батьків із приводу складностей у взаєминах із дорослими дітьми.

Проблеми консультування батьків. Типові скарги батьків на дітей. Ситуації стосунків батьків і дитини, що потребують психологічного консультування. Доцільність застосування тієї чи іншої тактики корекції. Особливості проведення розмови про власні почуття батьків під час психологічного консультування. Особисті проблеми й переживання в основі звернення до консультанта батьків із приводу своїх дорослих дітей. Постановка точного психологічного діагнозу. Висування та формулювання гіпотез. Поняття «конкретизація проблемної ситуації». Проблеми батьків і дітей, що не підлягають психологічному консультуванню. Поняття «відчуття своєї батьківської некомпетентності», «відчуття провини батьків перед дитиною». Корекція позиції батьків стосовно дитини. Гіпер-домінантна позиція батьків стосовно дитини. Перегляд батьками позиції стосовно дитини, тактики повсякденної поведінки, уявлень про власну дитину. Корекція стосунків батьків і дитини. Загальна стратегія і тактичні заходи. Консультування батьків із приводу проблем і складностей у житті дитини. Консультування батьків із приводу їхніх власних проблем.

Тема 12. Особливості здійснення психологічної реабілітації осіб, які постраждали від війни

Особливості психологічної реабілітації з сім'ями військовослужбовців. Психологічна допомога родичами загиблих на війні. Труднощі, які виникають у роботі з особами, які постраждали від війни. Специфіка стосунків психолог – клієнт у ситуаціях надання психологічної допомоги особам, які пережили полон та катування. Специфіка потреб внутрішньо переміщених осіб. Особливості психологічної допомоги внутрішньо переміщеним особам. Психологічна допомога дружинам ветеранів війни.

Тема 13. Психолого-педагогічний супровід батьків дітей з особливими освітніми потребами в умовах діяльності інклюзивно-ресурсного центру

Фази психологічного стану батьків, коли вони отримують інформацію про особливості дитини. Форми роботи практичного психолога з батьками дітей з особливими потребами. Завдання психолога у роботі з батьками дітей з особливими потребами. Психологічний супровід процесу інтеграції у суспільство дітей з особливими потребами. Психологічна підтримка батьків дітей з особливими потребами.

Тема 14. Індивідуальні та групові методи психологічних консультацій.

Основні завдання та цілі індивідуального психоконсультаування. Переваги та недоліки індивідуального консультаування. Групове консультаування: переваги та недоліки. Основні методи групового консультаування. Фокус-групи як групові напівстандартизовані інтерв'ю. Психокорекційні групи та їх види. Використання групового тренінгу у психологічному консультауванні. Основні процедури проведення групового тренінгу.

ЗМІСТ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ДИСЦИПЛІНИ «ПСИХОЛОГІЧНЕ КОНСУЛЬТУВАННЯ В РІЗНИХ СФЕРАХ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ»

Тема 1. Загальні уявлення про психологічне консультування

1. Історичні передумови становлення психоконсультування.
2. Місце консультування у системі психологічного знання.
3. Основна мета, предмет та завдання психоконсультування.
4. Принципи психологічного консультування.
5. Види психологічного консультування та способи їх класифікації за певними показниками.
6. Сфери застосування психоконсультативних практик.
7. Важливість етичної поведінки в психологічному консультуванні для забезпечення якості та безпеки клієнтів.

Основні поняття теми: психологічна допомога особистості, психологічне консультування, принципи консультування, психотерапія, психопрофілактика, психологічна реабілітація, психолог-консультант, клієнт, психологічний запит, психологічна проблема, життєва криза.

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення поняттю «психологічне консультування»
2. Назвіть галузі застосування психологічного консультування.
3. Поясніть відмінності між поняттями психологічне консультування, психологічна корекція і психотерапія.
4. Чим відрізняється робота психоконсультанта від порад товариша чи друга у якісь складній життєвій ситуації?
5. Доведіть, що психологічне консультування є одним із провідних напрямків роботи практичного психолога, а й у різних соціальних установах.
6. Визначте найважливіші завдання психологічного консультування. У чому полягають їхні особливості?
7. Поясніть, чому заборона давати поради є одним із принципів психологічного консультування?
8. Без врахування яких принципів психологічне консультування немислиме й неефективне?
9. Обґрунтуйте принципи психологічного консультування.
10. Що означає орієнтація на норми й цінності клієнта?

Завдання до самостійного опрацювання:

1. Сформулюйте найважливіші завдання при консультуванні в галузі екзистенційних та особистісних проблем підлітка.
2. Поясніть, чому заборона давати поради є одним із принципів психологічного консультування.
4. Опрацьовуючи тему «Взаємозв'язок психологічного консультування, психотерапії та психокорекції» у кн. І. М. Цимбалюк «Психологічне консультування та корекція» заповніть зазначену табл. 1 Порівняльний аналіз психологічного консультування, психокорекції та психотерапії). Підберіть визначення, що найбільше пасують Вам.

Таблиця 1

Порівняльний аналіз психологічного консультування, психокорекції та психотерапії

Критерії	Психологічне консультування	Психологічна корекція	Психотерапія
Тривалість			
Мета та завдання			
Динаміка скарг			
Типи клієнтів			
Значення стосунку «психолог–клієнт»			
Вимоги до спеціаліста			

Рекомендована література:

1. Вашека Т. В. Основи психологічної практики: навч. посіб. К. : Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк», 2009. 200 с.
2. Основи психоконсультування: навч. посіб. / упоряд. і ред. Т. Л. Надвинична. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 200 с.
3. Цимбалюк І. М. Психологічне консультування та корекція : навч. посібн. модульно-рейтинговий курс. 2-ге вид., випр. і доп. К. : ВД «Професіонал», 2007. 544 с.

ТЕМА 2. Особистість консультанта

1. Теоретичне обґрунтування основних характеристик особистості консультанта. Модель ефективного консультанта.
2. Етичні принципи консультанта. Кодекси практичного психолога
3. Позиції консультанта.
4. Вплив професійної діяльності на особистість консультанта. Професійна деформація особистості психолога.
5. Фахова підготовка консультанта. Програма підготовки психологів-консультантів. Компетентність консультанта.

Основні поняття теми: професійна підготовка, професійна кваліфікація, ліцензія, психолог-консультант, професійна школа, психотерапевт, етика психолога, психологічна реальність, психологічний простір, етичний кодекс, професійне вигорання, психологічний такт, емпатійність, толерантність, автентичність

Питання для самоконтролю

1. Обґрунтуйте визначення поняття «консультант»?
2. В чому полягає суть ролі консультанта у психоконсультативному процесі?
3. Чим зумовлена ефективність роботи консультанта?
4. Сформулюйте найважливіші рольові функції консультанта.
5. Перерахуйте особистісні якості, що могли б стати основою програми з підготовки консультантів.
6. Чому консультантом не може працювати людина, яка не має психологічної освіти?
7. Наведіть перелік етичних стандартів, дотримання яких є неодмінним обов'язком професіонала-консультанта.

Завдання до самостійного опрацювання:

1. Поясніть думку про те, що основним засобом, стимулюючим удосконалення особистості клієнта, є особистість консультанта.
2. Як Ви розумієте тезу про те, що консультант повинен бути об'єктивним, ціннісно нейтральним і не вносити в консультативні стосунки свою життєву філософію і ціннісну систему.
3. Жоден консультант не може вказувати іншій людині, як їй жити. Якщо Ви погоджуєтеся із цією думкою, то поясніть, яку ж місію відведено психологічному консультанту?

4. Аргументуйте думку про те, що захопленість професійною діяльністю нерідко призводить до того, що страждає родина консультанта.
5. Яким є зміст загальної професійної підготовки психолога-консультанта?
6. Здійсніть аналіз психологічних позицій, які займає консультант по відношенню до клієнта.
7. Якими особистісними та професійними якостями повинен володіти психолог-консультант?
8. Охарактеризуйте найбільш поширені помилки психолога-початківця.
9. Складіть психограму психолога-консультанта в табл. 2.

Таблиця 2

Психограма психолога-практика	
Особистісні особливості	
Сенсорно-перцептивні властивості	
Особливості мислення і пам'яті	
Психомотрні властивості	
Протипоказання до діяльності	

Творче завдання:

1. Визначте, яка директива належить кваліфікованому психологові, а яка - не психологові, поясніть свою думку, ґрунтуючись на понятті про завдання психологічного консультування:

- «Ніколи більше йому цього не говорите, я вам категорично забороняю»;
- «Швидше за все, вам треба зайнятися не самоєдством, а самовивченням...»;
- «Вам необхідно вибрати для себе нові способи вираження почуттів до нього»;
- «Я засмучена, що ви не змогли впоратися зі своїми бажаннями»;
- «Я вважаю, що вам надто важливо змінити зовнішність»;
- «Вам обов'язково потрібно перевіритися в психіатра».

2. Вправа «Виявлення власних трансферентних характеристик як фахівця».

Мета: рефлексія та формування власної професійної ідентичності.

Особа А сідає в коло, а всі по черзі проєктують свої фантазії на тему: «Як би я був клієнтом, то прийшов/не прийшов би до тебе з проблемою...(якою саме). У якій сфері психології я тебе 24 бачу? Чому? Якщо не бачу тебе психологом, то

чому?». Особа А мовчки вислуховує, звертаючи увагу на свої переживання. Якщо всі охочі висловились, особа А дає зворотній зв'язок: Як себе почуває? Що відгукнулося, а що ні? У якій сфері психології бачить себе?

Рекомендована література:

1. Вашека Т. В. Основи психологічної практики: навч. посіб. К. : Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк», 2009. 200 с.
2. Главацька О.Л. Основи психологічного консультування особистості: навч. посіб. Київ: Каравела, 2018. 204 с.
3. Основи психоконсультування: навч. посіб. / упоряд. і ред. Т. Л. Надвинична. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 200 с.
4. Цимбалюк І. М. Психологічне консультування та корекція : навч. посібн. модульно-рейтинговий курс. 2-ге вид., випр. і доп. К. : ВД «Професіонал», 2007. 544 с.

ТЕМА 3. Консультативний контакт

1. Консультативний контакт, завдання та особливості його організації.
2. Структурування часу в психологічному консультуванні.
3. Вербальна комунікація. Організація мовлення в діалозі.
4. Особливості проведення довготривалих консультацій.
5. Техніки збирання даних та інтервенції у процесі психологічного консультанта.
6. Перенесення і контрперенесення в консультуванні.

Основні поняття теми: контакт, комунікація, вербальна та невербальна комунікація, діалог, альтернативи, парадоксальні питання, уточнення, загострення, інтерпретацій, перефразування, пози, тон та гучність голосу, контакт очей, емоційні переживання, позиції консультанта, відповідальність клієнта, простір та час консультування, перенесення, контрперенесення, опір.

Питання для самоконтролю

1. Доведіть, що консультативний контакт лежить в основі процесу психологічного консультування.
2. Яку роль у консультативному контакті відіграють емоційні компоненти психологічного клімату?
3. Які засоби невербального спілкування збільшують довіру клієнта до консультанта під час консультативного контакту?
4. Охарактеризуйте фізичні компоненти психологічного клімату. Як вони впливають на консультативний контакт?
5. Як здійснюється структурування часу в психологічному консультуванні?
6. Як вирішити проблему розташування консультанта й клієнта в просторі (дистанція, манера сидіти й т. п.)?
7. Що робить консультативний контакт психологічним, ефективним для вирішення психологічних проблем клієнтів?
8. Охарактеризуйте основні риси психоконсультативного контакту.
9. Опишіть значення «активного слухання» у процесі консультації.

Завдання до самостійного опрацювання:

1. Проаналізуйте специфіку стилів ведення консультативної бесіди.
2. Охарактеризувати основні комунікаційні прийоми консультанта в процесі бесіди з клієнтом, проаранжувати їх за частотою використання, обґрунтувати вашу думку, вказати використані джерела (ресурси).

3. Співвіднести консультативні прийоми з етапами бесіди, обґрунтувати вашу думку, вказати використані джерела (ресурси).
4. Визначити можливі помилки консультанта, охарактеризувати їх обґрунтувати вашу думку, вказати використані джерела (ресурси).
5. Основне завдання консультанта - ужитися в екзистенцію клієнта і встановити з ним автентичний зв'язок. Поясніть власне розуміння цієї думки.
6. Розробіть рекомендації психологу для роботи з клієнтами, які постійно порушують сетінг.
7. Коротко в табл. 3 визначити психологічний зміст кожної стадії консультативного процесу та перерахуйте типові прийоми роботи психолога на цих стадіях.

Таблиця 3

Зміст стадій психологічного консультування та типові прийоми роботи психолога

№	Стадія консультативного процесу	Психологічний зміст стадії	Типові роботи психолога консультанта
1	Встановлення контакту та первинне дослідження проблеми		
2	Двумірне визначення проблеми клієнта		
3	Пошук альтернатив звільнення		
4	Планування		
5	Діяльність		
6	Зворотній зв'язок		

Творче завдання:

1. До ситуації запропонувати до 5 причин її виникнення. «Хлопчик 10 років, краде з дому гроші й роздає украдене товаришам у класі».
2. Поясніть в доступній формі авторові висловлення про які психологічні механізми, явища, закономірностях говориться в його висловленні. Орієнтуйтеся на можливі варіанти відповідей. «Він краде й роздає украдене в класі» (про хлопчика 8 років).

Варіанти понять: комплекс неповноцінності; психологічна дистанція; інфантилізм; польова поведінка; структура дитячої групи; захисний механізм особистості.

3. Визначте по висловленню завдання взаємодії із психологом. Доведіть правильність свого рішення. «Він дуже боїться один залишатися вдома. Ми вже його переконували, що нічого страшного немає, але він начебто не розуміє цього».

Рекомендована література:

1. Анєнкова І.П., Байдан М.А., Русова В.М. Психологічне консультування: навч. посіб. Київ: Каравела, 2018.
2. Кузьо О. Основи психологічної практики : навчальний посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 124 с.
3. Панок В. Основи практичної психології. Підручник / В. Панок, Т. Титаренко, Н. Чепелева. К.: Либідь, 2006.

ТЕМА 4. Структурування процесу психологічного консультування

1. Мета й завдання кожної фази психологічного консультування.
2. Сутність методу бесіди. Загальна характеристика етапів бесіди.
3. Формування запиту. Розпитування клієнта та його фази.
4. Гіпотези консультанта.
5. Завершення бесіди (підсумки, перспективи подальшої взаємодії консультанта та клієнта, прощання з клієнтом).
6. Критерії позитивного завершення першої консультативної бесіди.
7. Невербальні навички підтримки консультативного контакту.

Основні поняття теми: бесіда, етапи бесіди, запит, гіпотези консультанта, психокорекційний вплив бесіди.

Питання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте мету й завдання кожної фази психологічного консультування.
2. Що таке сетинг? Для чого він потрібен?
3. Проаналізуйте погляди психологів на структуру консультативного процесу.
4. У чому полягає складність виокремлення єдиної схеми консультативного процесу?
5. Чому перша зустріч дуже важлива для подальшої консультативної роботи?
6. Які чинники має враховувати консультант у ситуації, коли спостерігається значне протистояння до змін?
7. Які передумови є необхідними та бажаними для успішного проведення першої консультативної бесіди?
8. Які негативні моменти заважають успішному проведенню першої зустрічі?
9. Яке найважливіше завдання вирішує консультанту щоб заохотити клієнта до розповіді про свої проблеми?
10. Здійсніть аналіз поняття «скарга» та особливостей виокремлення запиту клієнта.
11. Назвіть критерії позитивного завершення першої консультативної бесіди.

Завдання до самостійного опрацювання:

1. Складіть діалог консультанта з клієнтом на початковому етапі консультативної сесії.
2. Охарактеризувати умови ефективності позицій консультанта стосовно клієнта: позиція рівності; позиція «зверху»; позиція «знизу», обґрунтувати вашу думку, вказати використані джерела (ресурси).

3. Складіть схему процесу організації бесіди, обґрунтувати вашу думку, вказати використані джерела (ресурси).
4. Підготуйте доповідь/есе за темою (на вибір):
 - Вимоги до організації і проведення психоконсультативної бесіди.
 - Етапи проведення консультативної бесіди.
 - Особливості першої зустрічі

Творче завдання

1. Визначте по висловленню завдання взаємодії із психологом. Доведіть правильність свого рішення. «Не можу повірити, що сама нічого не змогла зробити, от прийшла просити допомоги в чужої людини, щоб справи в родині поправити».

2. До ситуації запропонувати до 5 причин її виникнення. «Чоловік середніх років на консультації. Його сесії, які тривали 50 хвилин, були тривалими періодами мовчання, до 10 хвилин».

Рекомендована література:

1. Главацька О.Л. Основи психологічного консультування особистості: навч. посіб. Київ: Каравела, 2018. 204 с.
2. Ковальова І.Б., Попова Г.В. Основи психологічного консультування: методичні вказівки для студентів усіх форм навчання зі спеціальності психологія. Харків: НТУ «ХП», 2023. 55 с.
3. Осадько О.Ю. Технології психологічного консультування. К.: Ред. загальнопеда. газ., 2005. 128 с.

ТЕМА 5. Спеціальні проблеми психологічного консультування

1. Консультування тривожних клієнтів. Особливості роботи психолога з тривожними клієнтами.
2. Консультування клієнтів при реакціях страху і фобіях.
3. Консультування вороже налаштованих і агресивних клієнтів. Рекомендації і застереження щодо роботи з такими клієнтами.
4. Консультування «немотивованих» клієнтів.
5. Консультування клієнтів, які мають підвищені вимоги.

Основні поняття теми: тривожність, страхи і фобії, тривожні клієнти, агресивні клієнти, «немотивовані» клієнти.

Питання для самоконтролю

1. Які проблеми консультування називаються спеціальними і чому?
2. Для чого потрібна тривога? Яким є її адаптивне значення?
3. Які особливості консультування тривожних клієнтів?
4. Які втручання при панічному розладі є ефективними?
5. Які особливості консультування клієнтів з фобіями й страхом?
6. Які особливості консультування вороже налаштованих та агресивних клієнтів?
7. Які особливості консультування «невмотивованих клієнтів»?
8. Які особливості консультування клієнтів, які мають підвищені вимоги?
9. Що є підставою для рекомендації консультанта звернутися клієнту до фахівця іншого профілю?

Завдання до самостійного опрацювання:

1. Наведіть приклади консультування клієнтів із спеціальними проблемами.
2. Сформулюйте психоедукаційний текст для клієнта, що скаржиться на панічні атаки. Як би Ви пояснили значення нормальної тривоги та диференціювали її від тривожного розладу?

Творче завдання:

1. Визначте які з варіантів саморозкриття психолога ви вважаєте професійно необхідним, а які, на вашу думку, перевищують межі професійного впливу психолога?

- «У моїй практиці зустрічалися схожі ситуації...»
- «Я знайома з багатьма психологічними теоріями, але ближче всього мені такі ідеї...»

- «Я довго міркував над вашою ситуацією, думаю, що можу вам запропонувати наступне...»
- «Я не бачу логіки у ваших словах, по-моєму, було трохи інакше, так...»

2. Прочитайте випадок клієнтки з розділу «Симптоматика страху, паніки та агорофобії», книга К. Х. Бріш. Розлади прив'язаності від теорії до терапії : посібник. Львів : 2012 (С. 227–237). Поділіться власними міркуваннями щодо проявів невротично зорганізованої особистості у цьому випадку та роздумами в контексті динаміки прив'язаності.

Рекомендована література:

1. Бріш К. Х. Розлади прив'язаності від теорії до терапії : посібник. Львів : 2012. 314 с.
2. Вестбрук Д., Рауф Х. Подолати панічний розлад. Львів : Видавництво Українського католицького університету, 2014. 78 с.
3. Корб А. У пастці депресії. Як подолати тривожність і радіти життю. К. : Наш формат, 2019. 216 с.
4. Сергієнко О. Якщо ви надмірно переживаєте за все. Львів : Видавництво «Свічадо», 2018. 100 с.
5. Станчишин В. Стіни в моїй голові. Жити з тривожністю і депресією. К. : Віхола, 2020. 176 с.

ТЕМА 6. Особливості консультування депресивних клієнтів

1. Визначення змісту поняття «депресія». Види депресії. Основні риси депресивної особистості.
2. Причини зниженого настрою як емоційного стану особистості.
3. Особливості консультативної роботи з депресивними клієнтами.
4. Особливості консультування при суїцидальних намірах.
5. Правила консультування особистостей, що здійснюють наміри самогубства.

Основні поняття теми: депресія, депресивні клієнти, емоційний стан, суїцидальні наміри, наміри самогубства.

Питання для самоконтролю

1. Перечисліть клінічні симптоми депресії.
2. Що таке дистимія? Чим вона відрізняється від депресії?
3. Назвіть та охарактеризуйте підтримуючі цикли при депресії. Чому їх важливо розуміти?
4. Які особливості консультування клієнтів із психосоматичними розладами?
5. Яке найважливіше завдання консультанта в бесіді із психосоматичним клієнтом?
6. Назвіть ознаки реактивної депресії.
7. Ваше ставлення до пропозиції засновника логотерапії В. Франкла оцінювати замість вірогідності самогубства величину життєвого потенціалу людини?
8. Чи потрібно запитувати в клієнта з депресією про суїцид? Як це робити?

Завдання до самостійного опрацювання:

1. Сформулюйте 10 правдивих фактів та 10 міфів про депресію.
2. Підготуйте доповідь/есе за темою (на вибір):
 - Особливості консультування клієнтів із депресією.
 - Особливості консультування клієнтів із суїцидними намірами.

Творче завдання:

До ситуації запропонувати до 5 причин її виникнення. «Олена Н., 38 років, госпіталізована у зв'язку зі спробою зробити самогубство. Хвора замкнута, постійно плаче»

Рекомендована література:

1. Корб А. У пастці депресії. Як подолати тривожність і радіти життю. К. : Наш формат, 2019. 216 с.
2. Кузьо О. Основи психологічної практики : навчальний посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 124 с.
3. Станчишин В. Стіни в моїй голові. Жити з тривожністю і депресією. К. : Віхола, 2020. 176 с.
4. Цимбалюк І. М. Психологічне консультування та корекція : навч. посібн. модульно-рейтинговий курс. 2-ге вид., випр. і доп. К. : ВД «Професіонал», 2007. 544 с.

ТЕМА 7. Консультування клієнтів із алкогольною та наркотичною залежністю

1. Поняття алкогольної та наркотичної залежності.
2. Психологічні причини алкоголізму.
3. Принципи роботи психолога з наркотично залежними клієнтами
4. Принципи роботи психолога із алкоголіками (рух «Анонімних алкоголіків»).
5. Особливості консультування клієнтів із алкогольною та наркотичною залежністю.
6. Звернення з приводу вживання хімічних речовин третіми людьми.
7. Поняття созалежності. Робота консультанта з созалежними клієнтами.

Основні поняття теми: алкогольна залежність, наркотична залежність, причини алкоголізму, причини наркотичної залежності, созалежність.

Питання для самоконтролю

1. Поняття алкогольної та наркотичної залежності.
2. Психологічні причини алкоголізму.
3. Принципи роботи психолога з наркотично залежними клієнтами.

Завдання до самостійного опрацювання:

Підготуйте доповідь/есе за темою (на вибір):

- Психотерапія алкоголіків (рух “Анонімних алкоголіків”).
- Особливості консультування клієнтів із алкогольною та наркотичною залежністю

Рекомендована література:

1. Бітті М. Долаємо співзалежність. Як припинити контролювати інших і почати дбати про себе. Пер. з англ. І. Возняка. Х. : Віват, 2022. 304 с.
2. Васьківська С. В. Основи психологічного консультування: підруч. для студ. вищ. навч. закл. 2-ге вид. К.: Ніка-Центр, 2011.
3. Козира П.В. Роль психолога у житті людини, яка бореться з алкогольною та/або наркотичною залежністю. Габітус. Випуск 46. 2023. С. 161-165.
4. Цимбалюк І. М. Психологічне консультування та корекція : навч. посібн. модульно-рейтинговий курс. 2-ге вид., випр. і доп. К. : ВД «Професіонал», 2007. 544 с.

ТЕМА 8. Особливості консультування клієнтів з вадами саморегуляції

1. Консультування при переживанні провини.
2. Особливості консультування клієнтів, які плачуть.
3. Консультування істеричних особистостей.
4. Консультування obsесивних особистостей.
5. Консультування при параноїдальних розладах.
6. Консультування шизоїдних особистостей.
7. Консультування асоціальних особистостей.

Основні поняття теми: саморегуляція, вади саморегуляції, почуття провини, істеричні особистості, obsесивні особистості, параноїдальні особистості, шизоїдні особистості, асоціальні особистості.

Питання для самоконтролю

1. Які симптоми визначення вад саморегуляції? Наведіть приклади.
2. Визначте психологічний зміст справжньої, невротичної та екзистенційної провин.
3. Чи завжди консультант повинен поспіхом звільняти клієнта від почуття провини?
4. Що повинен знати консультант про медичні показники стану здоров'я клієнта з вадами саморегуляції?
5. Які принципи етики поведінки консультанта мають проявлятися у консультуванні клієнтів з вадами саморегуляції?

Завдання до самостійного опрацювання:

1. Прочитайте випадок клієнта з розділу «Симптоматика пограничних розладів», книга К. Х. Бріш. Розлади прив'язаності від теорії до терапії : посібник. Львів : 2012. (С. 251–257). Поділіться власними міркуваннями щодо проявів межево-зорованої особистості у даному випадку та роздумами в контексті динаміки прив'язаності.
2. Підготуйте доповідь/есе за темою (на вибір):
 - Клієнти, що переживають провину. Завдання консультанта.
 - Плачучі клієнти. Причини плачу клієнта та основні завдання консультанта.
 - Клієнти з істеричною поведінкою. Завдання консультанта.
 - Obsесивні клієнти. Ознаки obsесивності. Завдання консультанта.
 - Клієнти з параноїдальними розладами. Завдання консультанта.

- Клієнти з шизоїдними розладами. Завдання консультанта.

Рекомендована література:

1. Бріш К. Х. Розлади прив'язаності від теорії до терапії : посібник. Львів : 2012. 314 с.
2. Кузьо О. Основи психологічної практики : навчальний посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 124 с.
3. Цимбалюк І. М. Психологічне консультування та корекція : навч. посібн. модульно-рейтинговий курс. 2-ге вид., випр. і доп. К. : ВД «Професіонал», 2007. 544 с.

ТЕМА 9. Особливості консультування та психологічної реабілітації клієнтів у кризових станах

1. Характерні особливості кризи. Стадії кризового процесу.
2. Небажане у консультативному спілкуванні з клієнтом у кризовому стані.
3. Зміст психологічної допомоги у випадку переживання втрати близької людини.
4. Опис процесу скорботи в консультуванні (модель Кублер-Росс).

Основні поняття теми: кризові стани, переживання, стрес, страх, самотність, суїцид, втрата смислу життя, кризове консультування.

Питання для самоконтролю

1. Які умови повинен забезпечити консультант для консультації клієнтів у кризових станах?
2. Що є небажаним у консультативному спілкуванні з клієнтом у кризовому стані?
3. Які умови повинен забезпечити консультант для консультації у кризових станах?
4. Що не бажано у консультативному спілкуванні з клієнтом у кризовому стані?
5. Який зміст психологічної допомоги у випадку переживання втрати близької людини?

Завдання до самостійного опрацювання:

1. Визначити типи кризових ситуацій клієнта та специфіку консультативної допомоги. Основні параметри аналізу: мета, завдання, умови здійснення, особливості організації процесу, роль психолога. Обґрунтувати вашу думку, вказати використані джерела (ресурси).
2. Здійсніть порівняльний аналіз екстреної психологічної допомоги, психологічного консультування, психотерапії. Основні параметри аналізу: мета, завдання, умови здійснення, особливості організації процесу, роль психолога. Обґрунтувати вашу думку, вказати використані джерела (ресурси).
3. Підготуйте доповідь/есе за темою (на вибір):
 - Алгоритм поведінки кризового психолога в умовах катастрофи.
 - Завдання консультанта у випадку ситуації патологічної скорботи.
 - Проблеми надання психологічної допомоги в кризових ситуаціях.

Рекомендована література:

1. Консультування в системі психосоціальної допомоги дітям і сім'ям, що опинились у складних життєвих обставинах внаслідок військових дій / авт. кол; заг. ред. В. Г. Панок, І. І. Ткачук. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2019. 144 с.
2. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 1. Ред. Н. Пророк. Київ, 2018. 208 с.
3. Психологічна підтримка та супровід дорослих і дітей у кризових ситуаціях : практикум / упорядники Т.Р. Браніцька, Л.О. Матохнюк, О.М. Шпортун. Вінниця, 2022. 131 с.

ТЕМА 10. Зміст та організація консультування з приводу подружніх проблем

1. Актуальні проблеми консультування подружніх пар. Особливості консультування при роботі з подружньою парою.
2. Консультування подружжя з приводу сексуальних проблем. Індивідуальне психоконсультування подружжя.
3. Переживання розлучення з партнером.
4. Труднощі взаєморозуміння. Консультації при розлученні.

Основні поняття теми: подружні проблеми, сімейні обов'язки, сексуальні проблеми, настанови подружжя, розлучення, труднощі взаєморозуміння.

Питання для самоконтролю

1. Які актуальні проблеми консультування подружніх пар?
2. Як вирішити проблеми розподілу влади в подружніх стосунках?
3. Які труднощі пов'язані із зверненням подружжя в консультацію?
4. Які особливості консультування при роботі з подружньою парою?
5. Які особливості організації психологічної консультативної роботи з подружньою парою?
6. Які особливості організації роботи з одним із членів подружжя?
7. Охарактеризуйте тривалість роботи з подружньою парою.
8. У чому суть проблеми рівності в розподілі сімейних обов'язків?
9. Які особливості роботи з відмінностями в поглядах і настановах подружжя?
10. Як здійснюється корекція ригідних уявлень і принципів?

Завдання до самостійного опрацювання:

1. Наведіть приклади форм і методів психологічної консультативної роботи з подружніми парами.
2. Наведіть техніки конструктивних переговорів у роботі з подружніми парами.
3. Підготуйте доповідь/есе за темою (на вибір):
 - Любов, закоханість, часткова любов, ревності. Причини і мотиви позашлюбних зав'язків. Психологічні причини розлучень.
 - Кризові періоди шлюбу та надання психологічної допомоги в цей період.
 - Поняття і причини подружнього конфлікту. Структура подружнього конфлікту.
 - Полорольові стереотипи та очікування від сім'ї

Творче завдання:

1. Визначте по висловленню завдання взаємодії із психологом. Доведіть правильність свого рішення. «Я часто думала, що тільки близькі можуть допомогти у важку хвилину, але помилилася».

Рекомендована література:

1. Кулакевич Т.В. Технології психологічного консультування: «Сімейне консультування»: Курс лекцій. К.: КиМУ, 2017.
2. Психологія сім'ї: навчальний посібник / Поліщук В.М., Ільїна Н.М., Поліщук С.А. Суми: Університетська книга, 2012. 282 с.
3. Сергієнко Н.П. Основи психологічної практики: Курс лекцій. Х.: НУЦЗУ, 2011.
4. Цільмак О.М., Лефтеров В.О. Психологія сім'ї та шлюбу: таблиці, схеми, коментарі : навчально-наочний підручник / за заг. ред. О. М. Цільмак. Київ: Видавництво Ліра-К, 2020. 266 с.

ТЕМА 11. Консультування батьків із приводу складностей у взаєминах із дорослими дітьми

1. Проблеми консультування батьків. Типові скарги батьків на дітей.
2. Корекція позиції батьків стосовно дитини.
3. Корекція стосунків батьків і дитини. Загальна стратегія і тактичні заходи.
4. Консультування батьків із приводу проблем і складностей у житті дитини.
5. Консультування батьків із приводу їхніх власних проблем.

Основні поняття теми: сім'я, дитячо-батьківські стосунки, скарги батьків на дітей, відчуття провини батьків перед дитиною.

Питання для самоконтролю

1. Які особливості проведення розмови про власні почуття батьків під час психологічного консультування?
2. Охарактеризуйте коротко стратегії психологічної консультативної роботи залежно від причин звернень клієнтів.
3. Які особисті проблеми й переживання можуть лежати в основі звернення до консультанта батьків із приводу своїх дорослих дітей?
4. Які важливі моменти в постановці точного психологічного діагнозу слід враховувати консультанту, щоб висувати й формулювати подальші гіпотези?
5. Що означає поняття «конкретизація проблемної ситуації»? Наведіть приклад.
6. Які переживання батьків серйозно ускладнюють їхні взаємини з дітьми, мимоволі перетворюючи їх на тиранів, що обмежують свободу своєї дитини?
7. Які проблеми батьків і дітей не підлягають психологічному консультуванню?
8. Що означають поняття «відчуття своєї батьківської некомпетентності», «відчуття провини батьків перед дитиною»?

Завдання до самостійного опрацювання:

1. Наведіть приклади ситуацій стосунків батьків і дитини, що потребують психологічного консультування; обґрунтуйте доцільність застосування тієї чи іншої тактики корекції.
2. Вказати ситуації застосування психодіагностики в консультуванні батьків та дітей, обґрунтувати вашу думку.

3. Розробити схему-таблицю ефективних способів взаємодії батьків з дитиною в різні вікові періоди дитини (від народження до дорослого віку дитини).
4. Існує цілий ряд психологічних завдань, вирішення яких може значною мірою посприяти поліпшенню життєвої ситуації клієнта і які можна професійно вирішити тільки за допомогою консультанта. Наведіть приклади таких завдань.
5. Позиція дитини в сім'ї і її вплив на сумісність в шлюбі у дорослості. Розвиток подружніх відносин з плином часу.

Творче завдання:

До ситуації запропонувати до 5 причин її виникнення. «Мати звернулася зі скаргами на те, що різко погіршилися відносини з дочкою: вона віддалилася від батьків, стала закриватися в кімнаті, подовгу бродить по квартирі вночі, почала сповідати вегетаріанство»

Рекомендована література:

1. Кулакевич Т.В. Технології психологічного консультування: «Сімейне консультування»: Курс лекцій. К.: КиМУ, 2017.
2. Практика взаємодії з батьками дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному просторі : метод. посіб. / уклад. : О. В. Коган та ін. Лисичанськ : ТОВ «ФОКСПРИНТ», 2021. 80 с.
3. Психологія сім'ї: навчальний посібник / Поліщук В.М., Ільїна Н.М., Поліщук С.А. Суми: Університетська книга, 2012. 282 с.
4. Цільмак О.М., Лефтеров В.О. Психологія сім'ї та шлюбу: таблиці, схеми, коментарі : навчально-наочний підручник / за заг. ред. О. М. Цільмак. Київ: Видавництво Ліра-К, 2020. 266 с.

ТЕМА 12. Особливості здійснення психологічної реабілітації осіб, які постраждали від війни

1. Особливості психологічної реабілітації з сім'ями військовослужбовців.
2. Психологічна допомога родичами загиблих на війні.
3. Труднощі, які виникають у роботі з особами, які постраждали від війни.
4. Специфіка стосунків психолог – клієнт у ситуаціях надання психологічної допомоги особам, які пережили полон та катування.
5. Специфіка потреб внутрішньо переміщених осіб.
6. Особливості психологічної допомоги внутрішньо переміщеним особам.

Основні поняття теми: психологічна реабілітація, військовослужбовці, сім'ї військовослужбовців, внутрішньо переміщені особи, втрата, горе.

Питання для самоконтролю

1. Які реакції виникають у людей під час участі та переживання катастроф?
2. Охарактеризуйте фази переживання втрати та завдання, які необхідно вирішити на кожній з них.
3. Охарактеризуйте позитивні та негативні форми підтримки в часі втрати.
4. Характеристика технік відновлення осіб, які постраждали від війни.
5. Типові фізичні, емоційні та поведінкові реакції військових після повернення додому.
6. У чому полягають особливості допомоги дітям у часі переживання втрати?

Завдання до самостійного опрацювання:

Підготуйте доповідь/есе за темою (на вибір):

- Особливості відновлення постраждалих від війни.
- Перша психологічна допомога та самопомога при переживанні військовослужбовцями негативних станів.
- Показання до проведення психологічної реабілітації військовослужбовців.
- Протипоказання до проведення психологічної реабілітації військовослужбовців.
- Реабілітація і соціально-психологічний супровід вимушено переселених осіб.

Творче завдання:

Уляна 30 р., неодружена, проживає з мамою. Два роки тому втратила батька (на війні). Вдома багато речей тата залишаються в недоторканому стані. Зі слів

клієнтки, «тато був дуже тверезим та практичним чоловіком». У сім'ї було багато конфліктів між батьками, які стосувалися, зазвичай, нереалістичних очікувань та вимог мами по відношенню до світу і тата («мама хотіла нових суконь та шуб»). Уляна також згадує свої конфлікти з батьком, шкодує, що так сильно ображалася тоді на нього, хоча він «бачив світ дуже правильно». Багато не встигла йому сказати, «заморозила» усі переживання («Хоч так я можу виявляти свою непроговорену колись до нього любов»). Вдома з мамою на цю тему майже не розмовляє.

1. На якій стадії переживання втрати знаходиться клієнтка?
 2. Сформулюйте 5–7 запитань, що можуть допомогти вам у роботі.
 3. Подумайте й опишіть стратегію допомоги клієнтці.
 4. Зобразіть цикли, що підтримують проблему.
 5. Спробуйте використати техніку «Лист померлому».
- Лист 1. Детально опишіть свої переживання, почуття стосовно втраченої особи; розкажіть про своє життя; задайте запитання, які вас турбують.
- Лист 2. Напишіть лист від тата до клієнтки.

Рекомендована література:

1. Кердивар В.В. Синдром жертви у внутрішньо переміщених осіб із зони локального воєнного конфлікту / В.В. Кердивар, В.Є. Христенко. Харків, 2021. 143 с.
2. Консультування в системі психосоціальної допомоги дітям і сім'ям, що опинились у складних життєвих обставинах внаслідок військових дій / авт. кол; заг. ред. В. Г. Панок, І. І. Ткачук. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2019. 144 с.
3. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 1. Ред. Н. Пророк. Київ, 2018. 208 с.

ТЕМА 13. Психолого-педагогічний супровід батьків дітей з особливими освітніми потребами в умовах діяльності інклюзивно-ресурсного центру

1. Форми роботи практичного психолога з батьками дітей з особливими потребами.
2. Завдання психолога у роботі з батьками дітей з особливими потребами.
3. Психологічний супровід процесу інтеграції у суспільство дітей з особливими потребами.

Основні поняття теми: інклюзивна освіта, особливі освітні потреби, виключення, сегрегація, інтеграція, діти з особливими освітніми потребами, батьки дітей з особливими освітніми потребами, інклюзивний супровід.

Питання для самоконтролю

1. Форми роботи практичного психолога з батьками дітей з особливими потребами
2. Завдання психолога у роботі з батьками дітей з особливими потребами
3. Психологічний супровід процесу інтеграції у суспільство дітей з особливими потребами
4. Фази психологічного стану батьків, коли вони отримують інформацію про особливість дитини

Завдання до самостійного опрацювання:

1. Розробіть поради батькам дітей з особливими освітніми потребами.
2. Розробіть проект програми корекційної роботи з батьками, спрямованої на оптимізацію дитячо-батьківських стосунків. Вказати використані джерела (ресурси).

Творче завдання:

Поясніть в доступній формі авторові висловлення про які психологічні механізми, явища, закономірностях говориться в його висловленні. Орієнтуйтеся на можливі варіанти відповідей. «Він взагалі не може говорити на уроці. Встає й мукає, ледве слово видавить із себе» (про хлопчика 9 років).

Варіанти понять: невротизм; аутизм; довільність; рівень мовного розвитку; діалогічна мова.

Рекомендована література:

1. Колупасва А.А., Савчук Л.О. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання. Видання доповнене та перероблене: наук.-метод.

- посіб. / А.А. Колупаєва, Л. О. Савчук, К.: Видавнича група «АТОПОЛ», 2011. 274 с.
2. Олійникова Н.Д., Дудченко Л.О., Кудлай С.В. Методичні рекомендації щодо роботи з дітьми із особливими потребами: Посібник для практичних психологів, соціальних педагогів, педагогів, батьків. Первомайськ, 2011. 136 с.
 3. Практика взаємодії з батьками дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному просторі : метод. посіб. / уклад. : О. В. Коган та ін. Лисичанськ : ТОВ «ФОКСПРИНТ», 2021. 80 с.

ТЕМА 14. Індивідуальні та групові методи психологічних консультацій

1. Основні завдання та цілі індивідуального психоконсультування.
2. Переваги та недоліки індивідуального консультування.
3. Групове консультування: переваги та недоліки.
4. Основні методи групового консультування.
5. Психокорекційні групи та їх види.
6. Використання групового тренінгу у психологічному консультуванні.

Основні поняття теми: індивідуальне та групове психоконсультування, групова динаміка, груповий тренінг, психокорекційні групи, групова дискусія.

Питання для самоконтролю

1. Які є основні процедури проведення групового тренінгу?
2. Назвіть переваги групові форми роботи.
3. В яких ситуаціях рекомендовано застосовувати індивідуальні консультації?
4. У яких випадках групова форма роботи є ефективнішою за індивідуальну?
5. Що таке групова динаміка? Перечисліть та охарактеризуйте фази розвитку групи. Які завдання тренера на кожній з них?

Завдання до самостійного опрацювання:

1. Проаналізувати умови, коли необхідно застосовувати індивідуальне, а коли групове психоконсультування. Обґрунтувати вашу думку.
2. Здійснити огляд різних видів корекційних груп. Визначити, який тип груп вам найбільш імпонує та обґрунтувати вашу думку.
3. Розробити програму групового тренінгу на обрану тему
4. Прочитати книгу Ялом І. «Шопенгауер як ліки».
5. Підготуйте доповідь/есе за темою (на вибір):
 - Індивідуальна та групова форми роботи психолога-консультанта та основні випадки їх застосування.
 - Техніки індивідуального та групового консультування.

Рекомендована література:

1. Групові форми роботи в системі психосоціальної допомоги дітям і сім'ям, що опинились у складних життєвих обставинах внаслідок військових дій (досвід упровадження) / [авт. кол. В. В. Байдик, Ю. С. Бондарук, Ю. П. Гопкало, Т. Б. Гніда, І. О. Корнієнко, Н. В. Лунченко, Ю. А. Луценко, Р. А. Мороз, І. І. Ткачук] ; заг. ред. В. Г. Панка, І. І. Ткачук. – Київ : Ніка-Центр, 2020. 122 с.

2. Пріц А., Викукаль Е. Груповий психоаналіз: Теорія. Техніка. Застосування / перекл. Галина Катовські; наук. редакт. Софія Грабовська і Галина Католик. Львів : Астролябія, 2006. 312 с.
3. Ялом І. «Шопенгауер як ліки». Х., «Клуб сімейного дозвілля», 2018. 512 с.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНОЇ ЗДОБУВАЧАМ ДЕННОЇ ТА ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Самостійна робота здобувачів займає провідне місце у системі сучасної вищої освіти. Самостійна робота завершує завдання усіх інших видів навчальної діяльності. Адже знання, що не стали об'єктом власної діяльності, не можуть вважатися дійсним надбанням людини.

Особливими ознаками самостійної навчальної діяльності є такі:

- зміни самого суб'єкта;
- залежність від рівня розвитку студента та опора на досягнутий рівень розвитку;
- засвоєння загальних способів дій та наукових понять;
- передумання загальних засобів дій вирішенню завдань;
- залежність змін психічних властивостей та поведінки тих, хто навчається, від результатів їх власних дій.

Виконання самостійної роботи передбачає:

1. Опрацювання навчальної літератури за допомогою бібліотеки університету, мережі Інтернет.
2. Вивчення навчального матеріалу, який дається для самостійної роботи.
3. Засвоєння знань, видів та способів діяльності в конкретній предметній галузі.
4. Самоперевірка засвоєних знань за допомогою представлених питань.

За необхідності можна отримати індивідуальну консультацію викладача щодо виконання самостійної роботи.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ З КУРСУ «ПСИХОЛОГІЧНЕ КОНСУЛЬТУВАННЯ В РІЗНИХ СФЕРАХ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ»

Варіант 1

I. Тестові завдання

Позначте номер правильної відповіді:

1.1. У процесі консультації консультант відповідає за:

- а) умови безпеки консультації;
- б) технологію доступу до розв'язання проблем клієнта;
- в) бажання здійснити зміну рольової поведінки клієнта;
- г) нерозголошення отриманої інформації (крім певних випадків).

1.2. Типові запити педагогів у шкільному консультуванні:

- а) агресивність;
- б) небажання і невміння дітей учитися;
- в) різностатеві проблеми не сексуальної сфери;
- г) конфліктні відносини з іншими дітьми і дорослими;
- д) неефективність власних педагогічних впливів;
- е) спілкування дітей різного віку з однолітками і формування дитячого колективу;
- є) взаємини у родині.

1.3. Типи людей, які звертаються по психологічну допомогу:

- а) впевнений у собі клієнт;
- б) не впевнений у собі клієнт;
- в) клієнт, який просто хоче «виговоритись», знайти слухача;
- г) клієнт, який довіряє лише собі.

II. Тестові завдання

Розмістіть у правильному порядку:

2.1. Контракт виконує такі функції:

- а) Етично-правову
- б) Інформативну
- в) Терапевтичну
- г) Організаційну

Відповідь: а) __; б) __; в) __; г) __.

2.2. Етапи консультативного процесу:

- а) Вибір методів дослідження;
- б) Визначення гіпотез про причини даних явищ;
- в) Реалізація програми трансформації особистості;
- г) Вивчення практичного запиту;

- д) Формулювання психологічної проблеми;
- е) Формулювання психологічного діагнозу, прогнозування;
- є) Розробка рекомендацій, програми корекції або розвиваючої роботи;
- ж) Розробка системи контролю і самоконтролю клієнта за здійсненням власної програми самовдосконалення.
- з) Діагностування;

Відповідь: а) ___ ; б) ___ ; в) ___ ; г) ___ ; д) ___ ; е) ___ ; є) ___ ; ж) ___ ; з) ___.

III. Тестові завдання

Потребують короткої відповіді

3.1. Групове консультування має на меті _____

3.2. Позиції психолога під час консультування _____

3.3. Підтекст скарги – це _____

IV. Теоретичне завдання

Потребує повної аргументованої відповіді з детальним поясненням

4.1. Проаналізуйте специфіку телефонного консультування.

4.2. Охарактеризуйте особливості професійного спілкування консультанта з клієнтом.

Варіант 2

I. Тестові завдання

Позначте номер правильної відповіді:

1.1. Шкільний психолог:

- а) допомагає учням адаптуватися до шкільного навчання;
- б) допомагає вирішити конфлікти, які виникають між учителями й учнями;
- в) займається розвитком здібностей учнів;
- г) розглядає проблеми взаємин у родині учня.

1.2. За суб'єктивним локусом зустрічаються такі види скарг (чи їх комбінації):

- а) на дитину (її поведінку, розвиток, здоров'я);
- б) на сімейну ситуацію в цілому (в сім'ї «все погано», «все не так»);
- в) на порушення психосоматичного здоров'я чи поведінки (страхи, нав'язливі думки);
- г) на психологічну ситуацію (втрата контакту, близькості, розуміння);
- д) на об'єктивні обставини (проблеми з житлом, роботою, часом, розлука і т.д.);
- е) на самого себе (свій характер, здібності, особливості і т.д.);
- є) на третю особу, у тому числі на домочадців чи бабусь і дідусів, які мешкають поза сім'єю.

1.3. Прийоми активного слухання:

- а) вербалізація емоцій
- б) уточнення, переказ і повторення слів партнера
- в) вільне асоціювання
- г) подальший розвиток думок, пояснення слів
- д) пряме спонукання та непрямі команди
- е) інтерпретація

II. Тестові завдання

Розмістіть у правильному порядку:

2.1. Стратегія психологічного онлайн-консультування включає:

- а) Збір інформації та усвідомлення бажаного результату (пошук «задачі») (не рефлексивне слухання, уточнення, перефразування (переказ), віддзеркалення почуттів, резюмування).
- б) Узагальнення результатів взаємодії з клієнтом (вирішення «задачі») та вихід із контакту (резюмування).
- в) Встановлення контакту (техніки уточнення, перефразування (переказ))
- г) Аналіз гіпотез та пошук альтернативних рішень (подальше резюмування думок, конфронтація, інтерпретація, інформування).

Відповідь: а) __; б) __; в) __; г) __.

2.2. Алгоритм проведення психологічного консультування

- а) переформулювання проблеми
- б) вербалізація
- в) динамічний контакт
- г) встановлення контакту
- д) формування реєстру рішень
- е) закріплення мотивації
- є) емоційна підтримка і виявлення позитивних аспектів ситуації
- ж) вибір оптимального рішення
- з) завершення консультування

Відповідь: а) __; б) __; в) __; г) __; д) __; е) __; є) __; ж) __; з) __.

III. Тестові завдання

Потребують короткої відповіді

3.1. Принципами психологічного консультування є:

3.2. Метою психологічного консультування є

3.3. Консультативний сеанс – це

IV. Теоретичне завдання

Потребує повної аргументованої відповіді з детальним поясненням

- 4.1. Проаналізуйте специфіку психологічного консультування сім'ї
- 4.2. Структурування часу консультативного сеансу.

ПИТАННЯ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ З ДИСЦИПЛІНИ «ПСИХОЛОГІЧНЕ КОНСУЛЬТУВАННЯ В РІЗНИХ СФЕРАХ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ»

1. Предмет, мета та завдання психологічного консультування.
2. Зв'язок психологічного консультування з іншими галузями практичної психології. Психологічне консультування в структурі психологічної допомоги.
3. Види психологічного консультування та способи їх класифікації за певними показниками.
4. Принципи психологічного консультування.
5. Визначення позиції психолога-консультанта відносно клієнта, вироблення уявлень про мету і завдання роботи.
6. Стиль стосунків психолога-консультанта із клієнтом,
7. Розвиток власної теоретичної орієнтації психолога-консультанта. Основні підходи до вибору власної теоретичної орієнтації.
8. Теоретичне обґрунтування основних характеристик особистості консультанта.
9. Модель ефективного консультанта.
10. Етичні принципи консультанта. Кодекс практичного психолога.
11. Вплив професійної діяльності на особистість консультанта.
12. Професійна деформація особистості психолога.
13. Фахова підготовка консультанта. Програма підготовки психологів-консультантів.
14. Компетентність консультанта. Європейський сертифікат із психотерапії.
15. Консультативний контакт. Чинники ефективності консультативного контакту: терапевтичний клімат і навички консультанта підтримувати бесіду.
16. Фізичні та емоційні компоненти терапевтичного клімату.
17. Терапевтичний зміст консультативного контакту.
18. Перенесення і контрперенесення в консультуванні. Терапевтичний зміст перенесення і контрперенесення.
19. Причини контрперенесення і його вплив на консультативний контакт. Позитивне контрперенесення.
20. Структурування невербальних реакцій у консультуванні.
21. Невербальні навички підтримки консультативного контакту.
22. Невербальне спілкування. Групи невербальних реакцій у консультуванні.
23. Загальна (еклектична) модель процесу консультування (В.Гілланд). Стадії еклектичної моделі психологічного консультування.
24. Структурні особливості проблемно-орієнтованого консультування.
25. Основні риси концепції проблемно-орієнтованого консультування. Структурування часу і змісту.

26. П'ятикрокова модель інтерв'ю. Зміст, структура і завдання п'ятикрокової моделі інтерв'ю.
27. Основні стадії п'ятикрокової моделі інтерв'ю.
28. Загальні правила структурування процесу консультування. Неалгоритмічність реального процесу консультування.
29. Професійна і людська компетентність консультанта.
30. Консультування тривожних клієнтів. Погляди науковців на природу виникнення тривоги. Основні способи і засоби маскування тривоги.
31. Особливості роботи психолога консультанта з тривожними клієнтами.
32. Консультування клієнтів при реакціях страху і фобіях. Визначення страху, його відмінність від тривоги. Типологізація людських страхів.
33. Особливості роботи психолога консультанта при реакціях страху та фобіях.
34. Консультування вороже налаштованих і агресивних клієнтів. Причини появи агресивних реакцій у клієнтів. Рекомендації і застереження щодо роботи з такими клієнтами.
35. Консультування «немотивованих» клієнтів. Особливості консультативного контакту та завдання консультативної роботи з «немотивованими» клієнтами.
36. Консультування клієнтів, які мають підвищені вимоги.
37. Особливості консультативної роботи з депресивними клієнтами.
38. Правила консультування депресивних клієнтів, які мають намір здійснити самогубство.
39. Принципи роботи психолога з наркотично залежними клієнтами.
40. Принципи роботи психолога з алкоголіками (рух «Анонімних алкоголіків»).
41. Консультування при переживанні провини.
42. Феномен провини, її психічні форми і механізм дії на людину. Ознаки нормальної, невротичної й екзистенційної вини. Форми екзистенційної провини.
43. Особливості консультативної роботи при переживаннях нормальної, невротичної й екзистенційної вини.
44. Особливості консультування клієнтів, які плачуть.
45. Причини появи емоційної реакції плачу в клієнтів. Практичні поради психологу консультанту щодо психотерапевтичної роботи з такими клієнтами.
46. Консультування істеричних особистостей.
47. Консультування obsесивних особистостей.
48. Консультування при параноїдальних розладах.
49. Консультування шизоїдних особистостей.
50. Консультування асоціальних особистостей.
51. Зміст психологічної допомоги у випадку тяжкої невиліковної хвороби.
52. Зміст психологічної допомоги у випадку переживання втрати близької людини.

53. Опис процесу скорботи в консультуванні (модель Кублер-Росс). Типи патологічної скорботи. Завдання консультанта.
54. Стадії розлучення в структурі консультативного процесу (модель Кублер-Росс). Завдання консультанта.
55. Порухення чоловічої і жіночої сексуальності. Види консультування клієнтів із сексуальними порушеннями.
56. Правила сексологічного консультування.
57. Актуальні проблеми консультування подружніх пар. Особливості консультування при роботі з подружньою парою.
58. Консультування подружжя з приводу сексуальних проблем.
59. Індивідуальне психоконсультування подружжя.
60. Переживання розлучення з партнером. Консультації при розлученні.
61. Труднощі взаєморозуміння. Консультації при труднощах взаєморозуміння подружньої пари.
62. Проблеми консультування батьків. Типові скарги батьків на дітей. Постановка психологічного діагнозу.
63. Корекція позиції батьків стосовно дитини.
64. Консультування у ситуації гіпердомінантної позиції батьків стосовно дитини.
65. Перегляд батьками у консультуванні позиції стосовно дитини.
66. Перегляд батьками у консультуванні тактики повсякденної поведінки.
67. Перегляд батьками у консультуванні уявлень про власну дитину.
68. Корекція стосунків батьків і дитини. Загальна стратегія і тактичні заходи.
69. Консультування батьків із приводу проблем і складностей у житті дитини.
70. Консультування батьків із приводу їхніх власних проблем.

ФОРМИ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ УСПІШНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять і має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи. При поточному контролі оцінці підлягають: рівень теоретичних знань та вміння працювати з науковою літературою, знання матеріалу, продемонстрованого у виконаних (як правило) індивідуальних завданнях; обґрунтованість висновків, а також самостійність та повнота вирішення практичних завдань та аналізу матеріалів; активність та систематичність роботи на заняттях; результати виконання домашніх завдань, тестів, експрес-опитувань тощо.

Форми проведення поточного контролю: усне опитування студентів, вирішення практичних завдань, тестові завдання (для зацікавленості у навчанні, розвитку здібностей студента може бути передбачено виконання інших, індивідуальних для кожного студента завдань).

Проміжний контроль проводиться після вивчення відповідних тем або блоку тем з метою з'ясування ступеню засвоюваності студентами відповідного об'єму опрацьованого та вивченого матеріалу та подальшої оцінки рівня отриманих знань. Форми проведення проміжного контролю: тренувальні вправи, експрес-контроль на лекціях, тестове опитування, співбесіда (усне спілкування).

Підсумковий контроль у формі екзамену.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Рівень знань оцінюється:

- **«відмінно» / «зараховано» А - від 90 до 100 балів.** Студент виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно знаходити та опрацьовувати необхідну інформацію, демонструє знання матеріалу, проводить узагальнення і висновки. Був присутній на лекціях та семінарських заняттях, під час яких давав вичерпні, обґрунтовані, теоретично і практично правильні відповіді, має конспект з виконаними завданнями до самостійної роботи, презентував реферат (есе) за заданою тематикою, проявляє активність і творчість у науково-дослідній роботі;

- **«добре» / «зараховано» В - від 82 до 89 балів.** Студент володіє знаннями матеріалу, але допускає незначні помилки у формуванні термінів, категорій, проте за допомогою викладача швидко орієнтується і знаходить правильні відповіді. Був присутній на лекціях та семінарських заняттях, має конспект з виконаними завданнями до самостійної роботи, презентував реферат (есе) за заданою тематикою, проявляє активність і творчість у науково-дослідній роботі;

- **«добре» / «зараховано» С - від 74 до 81 балів.** Студент відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень, з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, але дає недостатньо обґрунтовані, невичерпні відповіді, допускає помилки. При цьому враховується наявність конспекту з виконаними завданнями до самостійної роботи, реферату та активність у науково-дослідній роботі;

- **«задовільно» / «зараховано» D - від 64 до 73 балів.** Студент був присутній не на всіх лекціях та семінарських заняттях, володіє навчальним матеріалом на середньому рівні, допускає помилки, серед яких є значна кількість суттєвих. При цьому враховується наявність конспекту з виконаними завданнями до самостійної роботи, рефератів (есе);

- **«задовільно» / «зараховано» E - від 60 до 63 балів.** Студент був присутній не на всіх лекціях та семінарських заняттях, володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні, на всі запитання дає необґрунтовані, невичерпні відповіді, допускає помилки, має неповний конспект з завданнями до самостійної роботи.

- **«незадовільно з можливістю повторного складання» / «не зараховано» FX – від 35 до 59 балів.** Студент володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу.

- **«незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни» / «не**

зараховано» F – від 0 до 34 балів. Студент не володіє навчальним матеріалом.

**ТАБЛИЦЯ ВІДПОВІДНОСТІ РЕЗУЛЬТАТІВ КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ ЗА РІЗНИМИ
ШКАЛАМИ**

100-бальною шкалою	Шкала за ECTS	За національною шкалою	
		екзамен	залік
90-100 (10-12)	A	Відмінно	зараховано
82-89 (8-9)	B	Добре	
74-81 (6-7)	C		
64-73 (5)	D	Задовільно	
60-63 (4)	E		
35-59 (3)	FX	незадовільно	не зараховано
1-34 (2)	F		

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Анєнкова І.П., Байдан М.А., Русова В.М. Психологічне консультування: навч. посіб. Київ: Каравела, 2018.
2. Бріш К. Х. Розлади прив'язаності від теорії до терапії : посібник. Львів : 2012. 314 с.
3. Вашека Т. В. Основи психологічної практики: навч. посіб. К. : Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк», 2009. 200 с.
4. Главацька О.Л. Основи психологічного консультування особистості: навч. посіб. Київ: Каравела, 2018. 204 с.
5. Колупаєва А.А., Савчук Л.О. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання. Видання доповнене та перероблене: наук.-метод. посіб. / А.А. Колупаєва, Л. О. Савчук, К.: Видавнича група «АТОПОЛ», 2011. 274 с.
6. Консультативна психологія: підручник / Булах І. С., Кузьменко В. У., Помиткін Е. О. Вінниця: Нілан, 2014. 484 с.
7. Консультування в системі психосоціальної допомоги дітям і сім'ям, що опинились у складних життєвих обставинах внаслідок військових дій / авт. кол; заг. ред. В. Г. Панок, І. І. Ткачук. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2019. 144 с.
8. Корб А. У пастці депресії. Як подолати тривожність і радіти життю. К. : Наш формат, 2019. 216 с.
9. Кузьо О. Основи психологічної практики : навчальний посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 124 с.
10. Опанасенко Л.А. Основи психологічного консультування: у схемах і таблицях. Миколаїв : Іліон, 2019.
11. Основи психоконсультування: навч. посіб. / упоряд. і ред. Т. Л. Надвинична. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 200 с.
12. Психологічна підтримка та супровід дорослих і дітей у кризових ситуаціях : практикум / упорядники Т.Р. Браніцька, Л.О. Матохнюк, О.М. Шпортун. Вінниця, 2022. 131 с.

Допоміжна:

1. Афанасьєва Н.Є. Психологічне консультування фахівців екстремального профілю: теорія, методологія, практика: монографія. Харків: НУЦЗУ, 2017. 315 с.
2. Бітті М. Долаємо співзалежність. Як припинити контролювати інших і почати дбати про себе. Пер. з англ. І. Возняка. Х. : Віват, 2022. 304 с.

3. Васьківська С. В. Основи психологічного консультування: навч. посіб. К.: Четверта хвиля, 2004. 256 с.
4. Васьківська С. В. Основи психологічного консультування: підруч. для студ. вищ. навч. закл. 2-ге вид. К.: Ніка-Центр, 2011.
5. Вестбрук Д., Рауф Х. Подолати панічний розлад. Львів : Видавництво Українського католицького університету, 2014. 78 с.
6. Групові форми роботи в системі психосоціальної допомоги дітям і сім'ям, що опинились у складних життєвих обставинах внаслідок військових дій (досвід упровадження) / [авт. кол. В. В. Байдик, Ю. С. Бондарук, Ю. П. Гопкало, Т. Б. Гніда, І. О. Корнієнко, Н. В. Лунченко, Ю. А. Луценко, Р. А. Мороз, І. І. Ткачук] ; заг. ред. В. Г. Панка, І. І. Ткачук. – Київ : Ніка-Центр, 2020. 122 с.
7. Каліна Н.Ф. Психотерапія К.: Академвидав, 2010. 288 с.
8. Кердивар В.В. Синдром жертви у внутрішньо переміщених осіб із зони локального воєнного конфлікту / В.В. Кердивар, В.Є. Христенко. Харків, 2021. 143 с.
9. Ковальова І.Б., Попова Г.В. Основи психологічного консультування: методичні вказівки для студентів усіх форм навчання зі спеціальності психологія. Харків: НТУ «ХП», 2023. 55 с.
10. Козира П.В. Роль психолога у житті людини, яка бореться з алкогольною та/або наркотичною залежністю. Габітус. Випуск 46. 2023. С. 161-165.
11. Консультативна психологія: підручник / І.С. Булах, В.У. Кузьменко, Е.О. Помиткін та ін. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2014.
12. Кулакевич Т.В. Технології психологічного консультування: «Сімейне консультування»: Курс лекцій. К.: КиМУ, 2017.
13. Михальчишин Г.Є. Ресурсність системного підходу у терапевтичній допомозі особам літнього віку. *Психогенеза особистості: норма і девіація: зб. наук. статей і тез*. Луцьк : Вежа, 2019. С. 186–192.
14. Олійникова Н.Д., Дудченко Л.О., Кудлай С.В. Методичні рекомендації щодо роботи з дітьми із особливими потребами: Посібник для практичних психологів, соціальних педагогів, педагогів, батьків. Первомайськ, 2011. 136 с.
15. Осадько О.Ю. Технології психологічного консультування. К.: Ред. загальнопеда. газ., 2005. 128 с.
16. Основи психолого-управлінського консультування: навч. посіб./ Л.М. Карамушка, Н.Л. Коломінський, М.В. Войтович та ін. К.: МАУП, 2002. С.14-23.
17. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 1. Ред. Н. Пророк. Київ, 2018. 208 с.
18. Панок В. Основи практичної психології. Підручник / В. Панок, Т. Титаренко, Н. Чепелева. К.: Либідь, 2006.

19. Практика взаємодії з батьками дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному просторі : метод. посіб. / уклад. : О. В. Коган та ін. Лисичанськ : ТОВ «ФОКСПРИНТ», 2021. 80 с.
20. Приходько Ю.О. Практична психологія: Введення у професію: Навч. посібник. 4-те вид. К.: Каравела, 2017.
21. Приц А., Викукаль Е. Груповий психоаналіз: Теорія. Техніка. Застосування / перекл. Галина Катовські; наук. редак. Софія Грабовська і Галина Католик. Львів : Астролябія, 2006. 312 с.
22. Психологія сім'ї: навчальний посібник / Поліщук В.М., Ільїна Н.М., Поліщук С.А. Суми: Університетська книга, 2012. 282 с.
23. Рябко Ю. В. Техніки і моделі психологічного консультування: навчальний посібник. Глухів: РВВ ГНПУ ім. О. Довженка, 2013.
24. Сергієнко Н.П. Основи психологічної практики: Курс лекцій. Х.: НУЦЗУ, 2011.
25. Сергієнко О. Якщо ви надмірно переживаєте за все. Львів : Видавництво «Свічадо», 2018. 100 с.
26. Словник-довідник психолога-консультанта / Н. В. Гаркавенко, Я. В. Чаплак, С. К. Шандрук, І. І. Солійчук. Чернівці, 2010.
27. Станчишин В. Стіни в моїй голові. Жити з тривожністю і депресією. К. : Віхола, 2020. 176 с.
28. Цимбалюк І. М. Психологічне консультування та корекція : навч. посібн. модульно-рейтинговий курс. 2-ге вид., випр. і доп. К. : ВД «Професіонал», 2007. 544 с.
29. Цільмак О.М., Лефтеров В.О. Психологія сім'ї та шлюбу: таблиці, схеми, коментарі : навчально-наочний підручник / за заг. ред. О. М. Цільмак. Київ: Видавництво Ліра-К, 2020, 266 с.
30. Ялом І. «Шопенгауер як ліки». Х., «Клуб сімейного дозвілля», 2018. 512 с.

Інформаційні ресурси:

1. Бібліотека Міжнародного гуманітарного університету: офіційний сайт. URL: https://mgu.edu.ua/science_library
2. Бібліотека Університету Ушинського: офіційний сайт. URL: <https://library.pdpu.edu.ua>
3. Міністерство освіти і науки України: офіційний сайт. URL: <http://www.mon.gov.ua>
4. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського: офіційний сайт. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
5. Одеська національна наукова бібліотека: офіційний сайт. URL: <http://odnb.odessa.ua/>